

Kelecsényi László

Maszkok és perszónák

A 200 éve született
Jókai Mór tiszteletére

A darab a múlt század negyvenes éveiben játszódik, egy London környéki idősök otthonában.

A helyszín egy elsötétített, régies bútorokkal berendezett, közepes méretű lakószoba.

SZEREPLŐK

BELLA – hetvenes éveiben járó, nehezen mozgó asszony

TAMIRA – negyven körüli, keleties arcú, akcentussal beszélő gondozónő

A színpadon félhomály.

Bella az ágyon fekszik felöltözve, félig betakarózva.

A falon lógó ingaóra ütni kezd.

BELLA megmozdul, homlokára húzza az alvóálcot, kezével a botja után tapogat, de az eldől és hangos koppanással a padlóra esik: Édes jó Istenem! Hát miért? Mondja meg nekem valaki, hogy miért? *[Felkászálódik, kínos lassúsággal megkeresi a botját, majd elindul a pipereasztal felé. Leül és belenéz a tükörbe.]* Nem hiszem el. Ez én vagyok? *[Lecsapja az álcot, fésülködni kezd, majd az arcát sminkeli, krémet ken magára, belemasszírozza a bőrébe. Összeszorított szájjal, de hallhatóan mondja.]* Valahogy ki kell nézнем. Ha így meglát, visszafordul és elrohan. Rémes, egyszerűen rémes, amilyen vagyok. *[Folytatja az arcápolást.]* Nem kell több fiatal. Ez az utolsó is titokban cigarettázott. Még ivott is, amikor megjött a szabadnapjáról, csak úgy bűzlött a sherrytől, hogy másról ne is beszéljek. Férfival volt, abban egész biztos voltam, hogy ágyba bújt valakivel. Aztán csak nézett rám, nem is nézett, bámult rám azzal az üres, vizenyős tekintetével. Elegem volt. Megfizettem, s ha fizetek, jogom van válogatni. Jönnek még a jogdíjak. Még egy ideig jönnek. *[Befejezi a sminket, ledobja az eszközöket, forgatja a fejét, nézi magát a tükörben.]* Na jó, ennyi talán elég lesz. Végül is nem színpadra készülök, nem az Élektrát fogom játszani. Édes, drága jó Istenem, de régen is volt, hogy Jászai Mari megnézett abban a darabban, és utána bekopogott az öltözőmbe...

Míg Bella beszél, a háttérben Tamira lép be szinte észrevétlenül a szobába. Tesz néhány lépést, aztán megáll, és Bellát hallgatja.

BELLA: ...nagy színésznő leszek, csak így egyszerűen mondta, nagy színésznő leszek. Aztán amilyen gyorsan jött, olyan váratlanul el is ment. Nem akartam elhinni, hogy ott volt, hogy ő volt. De az öltöztetőnő tanúja volt mindennek. Ő mesélte aztán Móricomnak az egészet.

Tamira megmozdul és alig hallhatóan köszönést mormol.

BELLA: Ki az?! ...Hogy jött be? ...Miért nem kopogott?

TAMIRA: Bocssásson meg, azt mondták...

BELLA: Nem érdekel, mit mondtak. Menjen ki, és jöjjön be újra.

Tamira kimegy.

BELLA *háborogva*: Mit képzelnek ezek?! Kiket küldenek a nyakamra?

Tamira újra kopogás nélkül nyit be.

BELLA *még haragosabban*: Nem kopogott. Kifelé!

Tamira kimegy, de nem jön vissza.

BELLA: Most mit csinál? Hová lett? *Botjával a padlót veri.* Micsoda perszóna! Nem tudja, hogy ki vagyok. Úgy elküldöm, hogy...

Kopogás.

BELLA: Szabad.

Nem történik semmi.

BELLA *kiáltva*: Mi lesz? Jöjjön már be!

Lassan nyikordul az ajtó. Előbb egy tálca lesz látható, majd Tamira.

TAMIRA: Itt a reggelije, Madame Zsoké.

BELLA: Micsoda! Mit beszél? Jókai asszony, jobb, ha megtanulja, Jókai asszony vagyok. Ért engem?

Tamira ügyetlenkedik a tálcával.

BELLA: Tegye már le, szerencsétlen!

TAMIRA *magában*: Igen, az vagyok, eléggé szerencsétlen. *[Fennhangon.]* Tessék, parancsoljon! Jó étvágyat!

BELLA: Na, így mindjárt más. *[Nézi a tálcat.]* Hol van a málnadzsem?

TAMIRA: Nem tudom. Ezt adták. Háború van.

BELLA: Háború, háború. Hortenzia főnövér megígérte, hogy szerez nekem málnadzsemet. Senki szavára nem lehet itt adni. *[Eszik, közben Tamirát nézi.]* Na, mit áll ott, mint a Szabadság-szobor?! Gyerünk, ágyazzon be, tegyen rendet. Azért fizetem.

Tamira munkához lát.

Közben valami monarchiás keringő zene.

Bella végzett a reggelivel, elégedetten dől hátra, és kíváncsian Tamirához fordul.

BELLA: Mira!

TAMIRA: Inkább Tamira, ha szabad kérnem.

BELLA: Tamira? Miféle név ez? Tamira?

TAMIRA: Az enyém. A szüleimtől kaptam.

BELLA: Ez olyan indiai beütésű név. Mégis elég jól beszél magyarul. Hol tanulta?

TAMIRA: Az édes magyar volt. Olvasta valahol ezt a nevet.

BELLA: Az anyja?

TAMIRA: Igen, ő. A háború után... szóval az előző háború után menekülnünk kellett, a románoké lett a falu. Vagonban éltünk egy rendező pályaudvaron Kőbányán.

BELLA: Romantikus történet, a Móric tollára való. Ő írt ilyeneket.

TAMIRA: A férje, a maga férje író volt?

BELLA: Mi az, hogy író?! A legnagyobb magyar író, aki élt a világon.

TAMIRA: Nem ismertem. Kimaradtam az iskolából, mert dolgoznom kellett. Néha koldultam is.

BELLA: És az anyja? Nem törődött magával?

TAMIRA: Háború volt.

BELLA: Háború, persze. Tudom. Mi is megszenvedtük. Sokat forgattam a *Bibliát*, különösen a *Jelenések könyvét*. Vegye csak le! Ott van az éjjeliszekrényem fölött a polcon.

Tamira körülnéz, leveszi és odaadja Bellának a könyvet.

BELLA: Hol a szemüvegem? Keresse meg!

Tamira ezt a kívánságát is teljesíti.

BELLA *izgatottan lapoz*: Na, hol is van? *{Keres.}* Hol van? Nem találok.

TAMIRA: Nincs meg, amit keres?

BELLA: Az nem lehet, hogy nincs. A múlt héten olvastam. *{Leejti a könyvet.}*

TAMIRA *felveszi és becsukja a Bibliát, egy kép esik ki belőle, megnézi*: Ezt keresi?

BELLA *rászól Tamírára*: Adja csak ide azt a képet! Hogy kerestem.

TAMIRA: Ez ő? Az a bizonyos Móric?

BELLA *nézi a fotót, elérzékenyül*: Az a bizonyos Móric. A férjem.

TAMIRA: Mr. Dzsoké?

BELLA: Miket beszél?! Tanulja meg rendesen a nevét. Jó-ka-i... Jókai Mór, a legnagyobb magyar író. Itt is ismerik, vannak könyvei angolul.

TAMIRA *gyakorolja a nevet*: Jó-kej...

BELLA: Nem... Jó-ka-i.

TAMIRA: Jókai... Jókai...

BELLA: Igen, igen, ő.

Ide valami színpadi effekt, ami Jókaira utal.

Tamira kiviszi a tálcát.

Sötét.

Időmúlást jelző effektek. Egy falióra ütni kezd.

Bella alvásból ébred, felkel az ágyról és a szekrényben kutat. Talál egy doboz kekszet, feltépi a fedelét, és mohón falni kezd, majd félrenyel, és fulladozva köhög. A doboz a földre esik, a kekszek kipotyognak. Bella letérdel, szedegeti a kekszet, közben eszik is belőle. Fel akar állni, de nem tud.

BELLA *kiabálva*: Tamira! ...Hol az ördögben van? ...Jöjjön már!

Végigdől a padlón, a kekszes dobozt a mellére szorítja.

Hosszabb szünet. Bella nem mozdul.

TAMIRA *gyanútlanul belép, meglátja a földön fekvő Bellát*: Úristen, mi van magával?!

...Él egyáltalán?

BELLA *felnéz Tamirára*: Na, hová tűnt? Segítsen már!

Tamira felülteti, majd az ágyhoz támogatja Bellát.

BELLA *kissé gúnyosan*: Hol járt, kedvesem?

TAMIRA *elteszi a keksz maradványait*: Moziban... Nem kellene ilyen falánknak lennie.

A doktora is megmondta, hogy a szénhidrát árt magának.

BELLA: Úgy? Ezt meg honnét tudja?!

TAMIRA: Mondták nekem.

BELLA: Úgy? Mondták?

TAMIRA: Igen, a főnövér.

BELLA: Az a szadista.

TAMIRA: Én nem tudom. Velem nagyon kedves.

BELLA: Kedves, mint a ragadozó, amíg át nem harapja a torkát.

TAMIRA: Nekem azt mondta, nagyon vigyázzak magára.

BELLA: Vigyázzon, hát akkor hol volt mostanáig?

TAMIRA: Kedden kimenőm van. És ma kedd van. Ebben megállapodtunk... Moziban voltam.

BELLA: Meg-, meg-, megállapodtunk. Közben magától meg is halhattam volna.

TAMIRA: Mindjárt jön a vacsora.

BELLA: Ezt már mondta.

TAMIRA: Nem, még nem mondtam. Most mondom.

BELLA: Áh, lárifári! ...Mit látott a moziban?

TAMIRA: Szomorú történet.

BELLA: Minden történet szomorú, újabban csak szomorú történetek vannak.

TAMIRA: Egy pályaudvaron játszódtott.

BELLA: Pályaudvaron?

TAMIRA: Legalábbis ott kezdődött. A váróteremben találkozott egy férfi és egy nő.

BELLA: Kitaláljam? Egymásba szerettek.

TAMIRA: Igen, honnét tudja, látta?

BELLA: Nem kell ahhoz nekem moziba menni, hogy tudjam, miről szól egy film. Jár-tam oda eleget. Utoljára egy Chaplin-filmet láttam, még a háború előtt. Na, mondja, mondja tovább...

TAMIRA: Egymásba szeretnek. De nem lenne szabad. Az asszonynak férje van. Unalmas figura, otthon ül a kandalló mellett, házikabátban keresztretjtvényt fejt.

BELLA: És nem lesz semmi az új szerelemből... Emlékszem egyszer még meghívtak egy forgatásra.

TAMIRA: Szerepet ajánlottak?

BELLA: Dehogysis. Nekem? Ugyan már! Visszavonultam, elegendő volt a bántásokból. 34-ben vagy 35-ben, nem emlékszem pontosan, Móricom egyik regényéből csináltak filmet. Fizettek is érte, de arra jobban emlékszem, hogy Jávor Pál kezét csókolta nekem... Az új földesúr volt, most már eszembe jutott, abból a regényéből készült a film. Meghívtak a díszbemutatóra is, a Corvin Filmpalotába, de oda már nem mentem el. Elegendő volt.

TAMIRA: Bevallom, sírtam a végén.

BELLA: A történetek végén néha sírni kell.

TAMIRA: Miért végződik minden rosszul?

BELLA: Nem minden, nem mindig. *[Keresgélni kezd, és elővesz egy könyvet. Lapoz benne.]* Na, itt van. Ezt olvassa. Olvassa föl nekem, innen, ahol mutatom.

TAMIRA *megnézi a címlapot*: A férje, ugye?

BELLA *bólint*: Na, olvassa csak!

Amíg Tamira fennhangon olvas, Bella némán, mozgó szájjal követi a szöveget.

TAMIRA *olvas*: Ahogy a sors akarja! ...Ha az egyik fog hamarabb érkezni: lesz belőle boldog asszony, üdvözült nő; ha a másik jó előbb: lesz belőle gyilkos, elkárhozott lélek... A kutya valakinek közeledtét érzi... Ki jön?... A jó ember-e, vagy a rossz ember? Az életadó vagy a gyilkos?

A felolvasás közben Bella átveszi a szöveget.

Tamira elhallgat, Bella fejből mondja.

BELLA: Künn az éji csendben a deres füvet taposó léptek hangzanak. Erre közelednek... Ki jön?... A kutya kinosan hörög; fel akar állni, de visszaesik; ugatni akar, de nem bír; Noémi felszökik a lócáról... Ki jön?

Elfullad a hangja, az ágyra borul, zokog.

TAMIRA *előbb tehetetlenül áll, majd leteszi a könyvet, és Bellához lép*: Asszonyom! *[Megérinti a vállát.]* Asszonyom!

BELLA *az éjjeliszekrénybe nyúl, elővesz egy palackot, meghúzza, majd amúgy parasztosan megtörli a száját*: Ez segít, ez mindig segít. A sherry jó orvosság mindenre.

TAMIRA: Mi volt ez?

BELLA *a palackra mutat*: Ez? Mondtam már. Gyógyszer.

TAMIRA *a kezében tartott kötetre mutat*: Amit olvastam, amit olvastunk... Azaz...

BELLA: Az csak egy regény. De talán a legjobb magyar regény. Nem talán... A legjobb magyar regény. Bár nem tudom, miket írnak mostanában a magyar írók? Egyáltalán írnak még regényeket? Mióta eljöttem, fogalmam sincs, mi történik Magyarországon. Háborúban vannak, azt tudom. Maga szokott olvasni?

TAMIRA *tisztelettel leteszi a könyvet, a címlapot nézi, olvassa: Arany ember*. Nem jutott arra nekem időm.

BELLA: Igen... Arany.

TAMIRA: Nem hallottam róla. Pénzünk sem volt.

BELLA: Miért is hallott volna?! Minket elfelejtettek, minket leírt a történelem. A haza, a nagybetűs haza... Interpellálnak a parlamentben, hogy vegyék el tőlem a jogdíjakat. A magyar parlamentben, érti ezt? Itt tartunk.

TAMIRA: Nem, nem tudok róla.

BELLA: Aztán itt van maga, maga is. Hát hol a hazája? Mondja meg nekem, melyik ország a hazája? Magyarország? Románia? India? Vagy ezek itt, akik ugyan befogadtak, de... ugyan mit izgatom magam. Adja a cseppjeimet! Gyorsan, kérem! Gyorsan!

TAMIRA *egy pohárba gyógyszert csepegtet*: Szép volt... Szép volt, amit olvasott, illetve nem is olvasott.

BELLA *iszik majd megnyugszik*: Még hogy szép... Ide hallgasson, ez egy olyan történet... Nem tudja, honnan is tudhatná?! ...Mikor Móricom írta, szerelmes volt. Maga volt már szerelmes?

TAMIRA *zavartan pillog*: Hát, szóval...

BELLA: Tudja vagy nem tudja?

TAMIRA *továbbra is zavartan*: Hát, igen... voltam.

BELLA *folytatja, nem törődve a válasszal*: Elmondták, nem ő mesélte el. Ő hallgatott az ilyesmiről, szemérmes férfi volt. Ritkaság. Női lelke volt. Szerette a Rózáját. Nem igaz, nem szerette, inkább tartott tőle. Nekem se fogta meg a kezemet, amíg... Űr volt, igazi úriember. Ilyen ma nincsen. De nem erről akarok beszélni. Figyel rám egyáltalán?

TAMIRA: Igen, igen. Figyelek.

BELLA *nagy szünetekkel mesél*: Szerelmes lett. Róza még élt, de ő beleszeretett egy 48-as honvédtiszt árvájába. Tüdőbeteg volt a kislány, és ő fizette a kezelését, Meránba küldte gyógyulni. Leveleztek... És Róza megtalálta az egyik válaszeleket. Nagy botrány lett belőle. Móric térden állva kért bocsánatot... Otíliának hívták a lányt. Húszéves sem volt, amikor meghalt... Ilyen a sors. Én meg itt szenvedek. Itt hagyott a teremtő, de valakinek emlékeznie kell, valakinek őriznie kell a múltat... Ezért írta ezt a regényt. Angolul is kiadták. Ott van valahol. Keresse csak! *Modern Midas*. Tudja, ki volt Midasz király? ...Minden arannyá vált a kezében. Nem tudják, már nem tudnak semmit... Hol vannak a cseppjeim?

TAMIRA: Már bevette az előbb.

Távolból, szinte csak jelzésszerűen sziréna szól.

Egy pillanatra lemerevednek, aztán folytatják.

BELLA: Aludni kell, felejteni kell, felejteni. Takarjon be, aztán menjen, menjen. Pihenjen le maga is.

Tamira megigazgatja a párnát Bella feje alatt, aztán betakarja.

Lassú sötét.

Amikor újra világos lesz, Bella egyedül van, az asztalnál ül és pasziánszozik.

BELLA: Nem, így nem lesz jó. *[Újra kever, újra lerak lapokat. Nézi.]* Ez már más...

Tamira belép, a háttérben marad, egy csomagot hoz, leteszi, a kártyalapokat búvóló Bellát figyel, krákol.

BELLA: Ne zavarjon! Nem látja, hogy... Á, most kijön végre.

TAMIRA: Egy csomag érkezett, sürgősségi kézbesítéssel.

BELLA: Tegye le! *[Kis szünet után.]* Micsoda? Sürgősségi? Mutassa!

TAMIRA *leteszi a dobozt*: Tessék.

BELLA *türelmetlenül bogozza a kötözőszineget*: Segítsen már! Láthatja, hogy nem megy. Kellene egy olló...

Tamira a köpenye zsebébe nyúl, és egy rugós kést vesz elő, kipattintja.

BELLA *megrémül, aztán elvágja a madzagot, kibontja a csomagot, egy színházi kelléktőr kerül elő belőle*: Na ez az. Most már nem vagyok védtelen. *[Nevet. Felemeli és Tamirára szegezi az eszközt.]* Na, mi lesz, védje magát! Minek az a rugós kés, ha nem tudja használni?

TAMIRA: Egy barátnőm mondta, hogy itt, Londonban hasznát vehetem.

BELLA: Magának barátnője is van?

TAMIRA: Még Erdélyben ismerkedtünk meg. Aztán leveleztünk. Most otthon él. Nyomorog.

BELLA: Otthon? Hol lehet ma otthon az ember? *[Játszik a kelléktőrrel.]*

TAMIRA: Magyarországon.

BELLA *maga ellen fordítja a tör*: Magyarországon...

TAMIRA: Úristen! Mit művel?

BELLA *ledobja az eszközt, nevet*: Színpadi kellék. Ellen Terry használta, mint Lady Macbeth. Tudja ki volt?

TAMIRA *visszapattintja a kést*: Nem, nem tudom. Nem járhattam színházba.

BELLA: Állítólag hasonlítok rá. Hasonlítottam.

TAMIRA *elkezdi összeszedni az asztalon szerte szórt kártyalapokat*: Nem tudom.

BELLA *deklamálva*: „Pfuj, férjem! Katona vagy és félsz? Mit félni, hogy megtudják, mikor senki se kényszerítheti számadásra a hatalmunkat? De ki hitte volna, hogy az öreg emberben annyi vér van?” *[Közben a törrel játszik.]* Ellen Terry kelléke. Ő még eljátszhatta a Ladyt. Én már nem. Legalább ez a kellék megvan. *[Tamirához fordul. Tegezésre vált.]* Elhiszed, hogy jó lettem volna? Egy királynő! Aki nem fél, akitől félnek. Te nem félsz tőlem?

TAMIRA: Hogy én? Magától?

BELLA: Te, te, igen-igen te.

TAMIRA: Nem, nem félek.

BELLA: Csináltál valamit az életedben, amiért félned kellene? Elköveltél valami nagy bűnt, vagy akár csak egy kicsit? *[Hangot vált, jelzi, hogy ő színésznő, még ha csak*

volt is.) Egy egészen kicsi bűnöcskét? Valamit? Bármit? Loptál-e süteményt, mert nem volt rá pénzed? Vagy csak úgy, kedvtelésből? Mi?

TAMIRA *zavartan*: Én... én nem loptam.

BELLA: Lárifári, ne mondd ezt! Biztosan loptál. Mindenki lop. Akár csak valami apróságot, egy színes ceruzát a padtársadtól. Neeem? Soha?

TAMIRA: Amikor vagonban laktunk az Északi pályaudvaron, sokszor nagyon éhes voltam. Nem volt mit ennünk. Kóboroltam a környéken... Egy vasutas integetett nekem. Gyanútlanul odamentem hozzá. Szalonnát evett egy őrbódéban, fehér kenyeret kanyarított hozzá a bicskájával. Felém nyújtott egy falást. Látom, nagyon éhes vagy, mondta, és zsirosan csillogott mindene, a keze, az arca, a szeme... Ettem... közben behúzott a bódéjába... Én nem akartam... Csak nagyon éhes voltam. Mindenki éhes volt akkor... Magához szorított, nem tudtam ellenkezni... akkor loptam... a zsebórája egy kampósszögére volt akasztva... aztán futottam, mint a nyúl... soha, soha nem láttam többé... ettünk, csorbalevest főztünk... kihánytam, lázas lettem...

BELLA: Szegény lány, szegény lány.

TAMIRA: Senki nem tudta meg az igazat. Azt füllentettem, hogy találtam a zsebórát. Egy hónapig éltünk belőle. Aztán lett egy jó helyünk a Visegrádi utcában. Egy hadiözveggy fogadott magához, volt egy hozzám hasonló korú leánygyermek. Ott jó dolgunk lett, egyedül járhattam vásárolni a Lehel piacra...

BELLA: Hozzál teát. Álmos lettem. Még nem akarok aludni. Majd úgyis fogok, nagyon sokáig fogok.

Lassú sötét.

Amikor újra világos lesz, Bella alszik, Tamira dúdolva ruhákat rámol a szekrényben. Kivesz egy színházi jelmezre hasonlító köpenyt. Maga elé tartja, közben tovább énekelget. Forogni kezd a ruhával, szabályos tánclépéseket tesz. Egyre inkább elfelejti, hol van. A tánca egyre vadabbá válik.

BELLA *felébred, némán Tamirát figyeli, aztán hirtelen megszólal*: Nocsak! Mit látok?! Ezt hol tanultad?

TAMIRA *zavartan abbahagyja a táncot, lihegve szólal meg*: Óh, még odahaza...

BELLA: Melyik haza? Mert ez nem magyar tánc, talán nem is román...

TAMIRA: Még a gyerekkoromban...

BELLA: Gyerekkorodban? Ez egy profinak is a dicséretére válna. Fölléphetnél vele.

TAMIRA: Ugyan, dehogy.

BELLA: Pénzt is kereshetnél.

TAMIRA: Öreg vagyok én már az ilyesmihez.

BELLA: Öreg? Még ha én mondanám. De én se mondom. *[Gyanakodva méregeti Tamirát.]* Mondd csak! Nem táncoltál te valahol valamilyen színházban?

TAMIRA: Én ugyan nem.

BELLA: De igen. Egyre biztosabb vagyok benne.

TAMIRA: Nem mindegy az magának?

BELLA: Nocsak, hát mégis. Gyerünk, mondd csak el, ne szégyellj.

TAMIRA: Ugyan, nincs mit szégyellnem.

BELLA: Hát akkor?

TAMIRA: Csak emlékezetből tettem pár lépést.

BELLA: Pár lépést? Emlékezetből? Figyeltelek. Ez egy komoly produkció volt. Illetve lehetne, ha színpadra lépnél vele.

TAMIRA: Szó sem lehet ilyesmiről. Hagyjon ezzel, kérem.

BELLA Jól van. *[Hangot vált.]* Hol van a tarot?

TAMIRA: Micsoda? Tarot?

BELLA: Jaj, ne tegyél már úgy, mintha nem tudnád, miről beszélek. Tegnap rakosgattad a lapokat, amikor összepakoltál ebéd előtt. Nézz csak körül.

TAMIRA: Ja, a kártya, azok a színes alakok, bohóc meg király.

BELLA: Na, ugye, tudod, miről beszélek. Szedd elő!

TAMIRA *matat a szekrényben, nem találja, aztán a kis asztal fiókjában megleli:* Nem tudtam, hogy ez a tarot.

BELLA: Gyere csak, jósolok neked. *[Keverni kezdi a lapokat.]* Gyere, ülj le velem szemben. *[Nézi a lapokat.]* Mondd csak, kivetted az egész csomagot? Nézz csak bele a fiókba!

TAMIRA *elővesz egy lapot, odaadja Bellának:* Igaza volt. Honnét tudta?

BELLA: Megézés, édes lányom, megézés. *[Nézi a lapot.]* Ráadásul a hatos. A Szeretők. Erről akartál lemondani? *[Újra kever, aztán elkezdi kirakni a kártyát.]* Na, lássuk! Nézd csak. Ez nem egy egyszerű jóskártya, ahogy sokan hiszik. Ez párbeszéd a sorssal. A kártyalapok átveszik a lelkünk rezdüléseit. Tudod, van egy pillanat, amikor érzem, hogy nem kell tovább kevernem, mert a tarot már készen áll, hogy válaszoljon. Nézzük csak! *[Kirakja a lapokat.]* Látod, először négyet, így, kereszt alakban. És most húzzál egyet te. *[Nyújtja a csomagot.]* Ezt tesszük a közepére. Ez lesz a végkövetkeztetés.

TAMIRA *eleinte nyugodtan figyeli a műveletet, aztán ahogy jönnek a lapok, egyre izgatottabb lesz:* Ne, ne, kérem, ne!

BELLA: Mi van veled? Nem akarsz?

TAMIRA: Nem. *[Kiszalad a szobából.]*

BELLA: Bolond lány. Bolond. *[A lapokat nézi.]* Megnézzem helyette? *[Habozik.]* Lássuk. Nem látom. Nem látom jól. Ez az együttállás. Hihetetlen... Á, inkább nem is nézem tovább. Ez a lány még kifut a világból. *[Újra ránéz az öt kártyalapra.]* Ez különös, nagyon-nagyon különös. Ilyet nem láttam még. *[Gyorsan összetolja a lapokat, az egyik leesik a földre. Utánanéz.]* La Luna, a Hold, a bizonytalanság. Ez még bármi lehet. *[Elteszi a kártyalapokat.]* Most meg hová lett? ...Tamira! ...Kiszaladt a világból is?

Nehézkésen feláll, elteszi a kártyacsomagot, ahonnét elővették. Pár további lépést tesz, és bekapcsolja a rádiót. Csavargatja a keresőt. Angol nyelvű bemondó feltehetőleg híreket olvas, amelyben gyakran szerepel Teherán és Churchill neve. Bella idegesen elcsavarja a keresőgombot, amíg valami zenét nem talál. Egy későromantikus mű [talán Mahler vagy Rachmaninov] szólal meg. Bella az ágyhoz megy, ledől, behunyja a szemét. A falnak fordul. Nem tudjuk, alszik-e, vagy csak átadja magát a hallgatott muzsikának.

A zene elúszik, a szín elsötétül.

Amikor újra világos lesz, Tamirát látjuk, amint Bella szekrényében kutat, míg az idősszony a falnak fordulva alszik. Ruhákat vesz ki, turkál a zsebekben, mindenhová benéz. Talál egy nagyobb dobozt, felnyitja, csillogó ékszerek vannak benne, de Tamira figyelmét ez nem köti le. Tovább keresgél. Egy kéziratiratsomóra lel, nagy

érdeklődéssel lapozza hosszabb ideig. Egy peccéses iratra különösen figyelmes lesz, nézi, aztán visszatessi. Aztán megpróbálja a holmikát úgy visszarendezni, ahogy voltak.

TAMIRA *halkan*: Színésznő? Ki tudja ezt már. Persze, a kellékek megvannak. De mikor volt ő színésznő? Negyven éve. *[A közönséghez.]* Tudják, mi a negyven év? ...Azt hittem, tanulhatok tőle. De hát ő egy emlékmű, egy alig élő roncs. Színésznő volt? Vagy csak az akart lenni. Nem tudom. Én is akartam. Tanultam, próbáltam képezni magam. Csak táncosnőnek keltem. Piszkos kis ajánlatokat kaptam. Még rá gondolni is rossz, miket akartak tőlem, nemcsak a férfiak, a nők is... A franciák voltak a legmocskosabbak. Itt azért jobb egy kicsit. Játshattam volna Makrancos Katát... Tudtam a szerepet. *[Idézni kezd.]* Enyém a szégyen, mert jaj, kénytelen / Adtam kezem, a szívem ellen, egy / Duhaj, hóbortos félkegyelműnek...

BELLA *felébred, felül az ágyon*: Mi ez? Hol vagyok? ...Most megfogtalak. Ha jól hallottam, ez Kata, a Makrancos, ez Shakespeare! Ki vele, hol játszottál? Tudtam, hogy küldtek, hogy nem lehetsz civil. Ki vagy te? Le az álarcokkal!

TAMIRA: Akartam színésznő lenni, de nem lettem.

BELLA: Azért vállaltad ezt a piszkos munkát? Hogy engem megfigyelj? Kinek jelentesz rólam? Mondd már, kinek?

TAMIRA: Senkinek.

BELLA: Menekülnöm kellett az otthonomból. A hozzátartozóim közül talán már senki sem él. Mi van még nekem?... Mit akarnak még tőlem? Haljak meg?

TAMIRA: Ne mondjon ilyet!

BELLA: Nem vagy őszinte hozzám. Elhallgatsz valamit.

TAMIRA: Hát jó!... Tanulni akartam magától, tudja meg. Amikor megtudtam ezt a lehetőséget, két kézzel kaptam utána.

BELLA: Tanulni?... Tőlem?... Mire taníthatnának téged?... Ha színésznő akarnál lenni, menekülj, menj messze tőlem. Ezt akarod? Nézz rám! Ez az út vége. Ilyen lettem... Ilyen akarsz lenni? Komolyan gondolod?... Csak rossz álmaim vannak a színházról... A *Hamletet* adtuk Váradon, Gertrud voltam, Hamlet anyja. Móricom játszott Hamletet, és meg akart ölni engem. Le kellett engedni a függönyt... Micsoda álom! Ki kellett mennünk a függöny elé meghajolni. Móricot én vonszoltam magammal. A meghajlásnál azt sziszegte a fülemben, hogy úgyis tudom, ti meg akartok ölni engem. *[Megkeresi a sherrys palackot és egy nagyot húz belőle.]* Ez jólesett. Hát ezt akarod? Ilyen életet akarsz magadnak? Hány éves vagy? Miért nem kerestél egy jóra való férfit?

TAMIRA: Ha az olyan könnyű lenne! Próbáltam, de csupa csalódás. *[Kifelé megy.]* Hozom a vacsorát. *[Kiment.]*

BELLA: Csalódás, persze, csalódások sorából áll az élet. Aztán néha... *[Közben felkel az ágyból. A szekrényhez megy. Kinyitja.]* Mi van itt? Ezek a holmik nem így voltak. Kutatott? Az emlékirataim? Ja, megvan. De hol van a jelmezem? Azt nem ajándékoztam el. *[Keresgél. Egy csomagban fehér ruhát talál. Szétbontja, s úgy, ahogy van, megpróbálja felvenni. Nagy nehezen sikerül neki. Hóféhér hacukában, mirtuszkoszorúval a fején sétál a szobában.]* A bagoly egy pék lánya volt... Még tudom a szöveget... De le kellett mondanom a pályáról. Később azt írták, hogy jól tettem, mert úgysem lett volna belőlem nagy színésznő... *[Megint idéz.]* Álljon elő a kocsim! Jó éjt, hölgyeim; jó éjt kedves asszonyságok; jó éjt, jó éjt! *[Meghajol.]* Még most is tudom. Pedig

egyszer se adtam. És akkor ez a hülye álom! *[Teátrálisan sétál a botjával.]* Tamira! Ezt akarod? Hol vagy?

Tamira tálcával a kezében belép. Bámulják egymást.

Aztán Bella gyorsan le akarja szedni a jelmezt, ez nem megy egykönnyen. Tamira megpróbál segíteni.

BELLA: Hagyd, hagyjad csak! Ne segíts, még elszakítod.

TAMIRA: Tudtommal soha nem játszotta Oféliát. Odakinn meg hullanak a bombák, a németek...

BELLA *félbeszakítja*: A németek, ugyan már!... Honnan tudod, hogy nem játszottam? Mit tudsz te negyven évvel ezelőtti dolgokról? A szekrényben meg a fiókban minden másképpen van... *[Nézi Tamirát.]* Igen, te, kedves Mata Hari.

TAMIRA *színlelt meglepetéssel*: Én nem. Egyébként Tamira vagyok.

BELLA: Te egy rossz színésznő vagy. Hazudsz. De nem tudsz hazudni.

TAMIRA: Most tudok vagy nem tudok hazudni.

BELLA: Csűrni-csavarni a szavakat, azt igen. Mondd, mit akarsz te tőlem? Kinek dolgozol?

TAMIRA: Senkinek.

BELLA: Hülyének nézel? Hagyjál békén. Menj el, menjél!

TAMIRA: Menjek el? Akkor ki adná be a cseppjeit, amikor rohama van? Ki vinné ki reggel az ágytálat? Egyebekről nem is beszélve.

BELLA *magában zsörtölődve*: Még neked áll feljebb?! Móric, Móric, ha ezt megélhetted volna!

TAMIRA *rendezkedik az asztalon*: Jöjjön enni, mert kihűl az étel. Azt hiszem, ez a kedvence. Rizsfelfűjt málnával.

BELLA *felfigyel*: Málnával? Hát mégis. El sem hiszem.

Az asztalhoz ül, s mohón falni kezdi az ételt.

TAMIRA *magában*: Mint egy gyerek. Tisztára, mint egy gyerek.

Bella félrenyel, fuldokolva köhögni kezd.

TAMIRA *Bella mögé lép, veregetni kezdi a hátát*: Még megfullad a végén. *[Vizet tölt.]* Igyon gyorsan egy kortyot.

Bella iszik. Félretolja az ételt.

BELLA: Már nem olyan.

TAMIRA: Mi nem olyan?

BELLA: Ez a szufli. Már nem úgy csinálják, mint régen.

TAMIRA: Régen? Mikor régen?

BELLA: Mint a Japánban.

TAMIRA: Hol? Japánban?

BELLA: Ugyan már! ...Kávéház az Andrassy úton. Móricommal vasárnap délutánonként mindig lesétáltunk oda. Mindenki megbámult, összesúgtak a hátunk mögött, de illendően köszöntek. Ott ettünk felfújtat. Négyféle volt az étlapon, csokoládés, vaníliás, málnás és... mi is volt a negyedik? Nem jut eszembe. Én a málnásat szerettem, nem is kellett szólni, mindjárt hozták, mihelyst leültünk. Móric habos kávét kapott, azt kedvelte.

TAMIRA: De elmúlt. Mikor volt ez?

BELLA: Mikor? ...Háromban? Négyben?

TAMIRA: Milyen négyben?

BELLA: Ezerkilencszáznégyben.

TAMIRA: Aztán meg is halt akkor.

BELLA: Ezt is tudod? Igen, abban az évben halt meg. De honnan vagy ilyen tájékozott? Mondom, hogy kémkedsz utánam. Ki bérelt föl?

TAMIRA: Engem ugyan senki. Olvastam valahol.

BELLA: És még mit olvastál? Hogy hogyan bántunk vele? Ütöttük, vertük, éhezettük a nemzet íróját? Ezt is olvastad? Valahol...

TAMIRA: Dehogy.

BELLA: Nem mondasz igazat... Nem hagyják abba. Folytatják a mocskolódást. Kémekeket küldenek rám ennyi idő után.

TAMIRA: Be kellene vennie a gyógyszereit. Hol vannak a tablettái?

BELLA: Tabletták? Meg akarsz mérgezni? Ki bízott meg? Áru! el! Ígérem, nem fogok haragudni, megbocsátok. Csak tudni szeretném, ki gyűlöl annyira, hogy még mindig, hogy most is...

TAMIRA: Nyugodjon meg! Árt a szívének, ha fölizgatja magát... Kaptunk, kapott egy levelet. Szólt a gondnoknő, hogy készülődni kell.

BELLA: Készülődni?... Kikészülni. Azt igen... Te ártasz a legtöbbet, te, te Mata Hari... egyáltalán, tudod, ki volt Mata Hari?

TAMIRA *hangot vált*: Képzeld, tudom.

BELLA: Persze, kiképeztek, mi?!

TAMIRA: Elegendem van! Elegendem van magából! Elmegeyek.

BELLA: Elmész? Ugyan hová? Tudtommal senkid sincs, vagy tévednék?

TAMIRA *már sírva*: Nincsen. Senkim sincs. De ezt nem akarom csinálni.

BELLA *hangot vált*: Mit nem akarsz, kedves? Az ember sok mindent kibír. Tudod, hogy én mikén mentem keresztül?! Pedig Horthy Miklós ült mellettem a férjem sírköavátásán. Horthy! Tudod te, ki az? Magyarországon élet-halál ura. És mégsem tudok a hozzátartozóimról. Elvitték őket, érted. Aztán... Rechts oder links? Jobbra vagy balra? Élet vagy halál? ...Én idejében megszőktem onnét. Már 38-ban kijöttem. Segítettek nekem. Kalandos utazás volt... Á, nem tudod te, nem tudhatod, mi volt az. Menekülni...

TAMIRA: Képzeld, hogy tudom. Olvastam.

BELLA: Olvastál? Ugyan mi az? Olvasni? Én is olvastam. [*Hangot vált.*] Olvasok mindjárt. Várj csak, hol is van? Mindjárt, mindjárt... [*Elővesz egy négyrét hajtott, eléggé megviselt lapot.*] Tessék, olvasd te. Nem tudom, hol van a szemüvegem.

TAMIRA *olvasni kezd*: Asszonyom, édesem, ma éppen egy éve, / Hogy kezünket tettük egymásnak kezébe. / Egy hosszú esztendő telt el tőlünk szépen, / Életet találva egymás szerelmében...

BELLA *folytatja*: Ugye, nem bántad meg azt, hogy hozzám jöttél? / Nem riasztott vissza az a hetvenöt tél? / Felolvasztotta azt a te hús tavaszod...

TAMIRA: Ezt is kívülről tudja. Nagy szerelem lehetett.

BELLA: Nagy... Nagy szerelem... Nagy Bellával... azaz Grósz Bellával, a zsidó lánnyal, a tehetségtelen, önjelölt színésznővel... Ezt szajkózták, ezt mondták a hátam mögött, azután már a szemembe is. De ő nem törődött semmivel. Titokban esküdtünk meg. No, abból még nagyobb botrány lett. Nem vették tudomásul, hogy szeretjük egymást. Az összes rokon, az egész világ. Mindenki ellenünk... mindenki.

TAMIRA: De túlélte, itt van. Békében, nyugalomban.

BELLA: Békében. Hol van itt béke? Bombák röpködnek a fejünk felett. Békében?... Békésen számolom reggel a ráncaimat a tükörben. Megint több lett eggyel. Aztán még eggyel. És ez így megy tovább, amíg... ne is beszéljünk róla.

TAMIRA: Akkor ne is beszéljünk róla... Mindenkinek vannak szép évei és vannak rossz évei. Sajnos a jó évek csak rövid ideig tartanak, és van úgy, hogy soha nem térnek vissza.

BELLA: Otthontalan lettem. Idegenek közé jutottam. A nevemet se tudják pontosan kiejteni. Nagi, Nagi... folyton ezt hallom.

TAMIRA: Mit mondjak én?

BELLA: Neked még jöhet az életedben valami meglepő. Nem hagyta, hogy megnézzük a tarot-t. Te félsz valamitől, ami rád várhat. Pedig nem lehet kitérni a jövő elől. Ami rendelve van, az meglesz. Én ezt tanultam a hosszú özvegységem alatt. Gondold meg, majdnem negyven év...

TAMIRA: És senki sem jött, aki elől nem lehetett kitérni?

BELLA: Ha az ember mindjárt az elején, a legelején megkapja a jót, nem is a jót, a legjobbat, a legeslegjobbat, akkor mit várjon még a sorstól. Gyűlöltek, tiszteltek vagy közömbösesek voltak irántam. Mindenben volt részem. És volt egy örökségem. Csak későn értettem meg, micsoda. Nem a pénz, nem a jogdíjak. Hogy ki volt ez az ember? Nem egy aggastyán, nem az ágya szélén üldögélő öregúr, aki aztán másnap azt jelentette a megbízójának, hogy Jókai Móric magyar író azért nem jár a hírnevéhez méltó peckességgel a lakásában, mert a Grósz-család éhezheti, üti-veri, megalázza. Ezt kellett elviselnünk... De az életmű, a száz kötet nemzeti díszkiadásban. Az csak később jött az életembe, amikor elolvastam minden sorát. Miket írkaltek össze róla, édes jó Istenem! Az a Gyulai Pál is... Tudod te, fiam, ki volt az a Gyulai Pál?

TAMIRA *a fejét rázza tagadólag*: Nem tudom. Azt tudom, azt mondták, hogy evakuálni kell.

BELLA: Elfelejtették. Majd minket is elfelejtenek. Nem lesz senki, aki egy könnycseppet hullajtana értünk... Hírnév? Ugyan már, mi az a hírnév? Nagy semmi. Elfújja a szél, vagy egyszerűen eltakarja a köd, ami belepi az utcákat. *[Megáll, elképed.]* Mit mondtál? Evakuálni? Honnét veszed?

TAMIRA: Mondták nekem. A gondnoknő szólt, hogy csomagoljunk. Meg hogy megírták levélben is.

BELLA: Levélben? Hol van az a levél?

TAMIRA: Ott a fiókban van egy olyan levél.

BELLA: Kutattál? *[Kihúzza a fiókot.]* Mindenfélét írnak. Kinek van ideje mindent elolvasni?! *[Kutat, megtalálja a levelet. Olvassa.]* És te nem szóltál.

TAMIRA: Én alig tudok angolul.

BELLA: Nem megyek sehová. Nem költözöm innen. Te mehetsz, ahová akarsz. Én maradok.

TAMIRA: A bombázások. Amiatt van az egész.

BELLA: Nem érdekel. Legalább vége lesz. Egyszer s mindenkorra vége. *[Elmélázik, kilép az időből.]* Évek múlva ki tudja majd, hogy itt éltünk és szenvedtünk? Senki, senki sem.

TAMIRA: Lehetséges.

BELLA: Lehetséges? Így lesz, biztosan így lesz. De őt ismerni fogják, amíg magyarul írnak és olvasnak az emberek. Ha nem halnak ki, ha nem halunk ki... Majd én kezdem a sort... *[Keservesen felnevet.]* Te majd később. Neked még van valami hátra, csak nem tudjuk, hogy mi vagy ki.

TAMIRA: Nem gondolkodom ezen. Nem tudom, mi lesz még az életemben. Soha nem képzeltem nagy dolgokat.

BELLA: Látod, ez baj, ez a baj veled. Álmodni muszáj, akkor is, ha nem teljesülnek be az álmaid. Az élet hosszú és szép illúziók sorából áll. De nem minden illúzió. Néha valóság lesz az álmaidból. Ha elég erősen akarsz és követed őket.

Távoli, majd egyre közeledő morajlás hallatszik.

Mintha repülőgépek zaja lenne.

Dörrenések hangzanak. Bombáznak.

Bella és Tamira átölelik egymást.

Amikor vége a repülők zajának, Tamira a rádióhoz megy, bekapcsolja.

A hangszóróból Ravel Bolerója szólal meg.

Tamira eleinte mozdulatlanul figyel, aztán táncolni kezd. Egyre gyorsuló és pontos ütemben él együtt a zenével.

BELLA: Te?... Ezt?... Így?... Most már tudom, ki vagy. Táncosnő... Színésznő... Nem tagadhatod.

TAMIRA: Akartam... akartam az lenni...

BELLA: Az vagy, ami akarsz lenni... A vágyaid a valóság. Ha színész akarsz lenni, képesnek kell lenned megismételni mindazt, amit korábban csináltál, megéltél, de úgy, hogy az véletlennek látszódjék... Érted, amit mondom?

Közben a külső zajok egyre erősebbek lesznek, az elviselhetőség határáig fokozódnak.

TAMIRA: Köszönöm... de ez talán már késő.

Mintha a közelben robbanna valami.

BELLA: Jegyezd meg, soha nem késő... soha... soha.

A Bolero zenéje most ér véget.

A színpadon egészen sötét lesz.